

Bosanemoon (Anemone nemorosa) en gele anemoon (Anemone ranunculoides) werden van oudsher gewaardeerd als vroege voorjaarsbode.

Bloeiende woudhaantjes

Tekst: Deyke van Donkelaar

Foto's: van Donkelaar Groenadvies

De Duitse botanist Leonhart Fuchs noemt anemoontjes liefkozend 'Waldhähnchen', vertaald naar Woudhaantjes. Zoals Jac. P. Thijsse zo mooi beschrijft, geven ze 'het glanspunt van de vroege lente aan'. Ook de blauwe anemoon (*Anemone apennina*) geeft met zijn intens blauwe bloemen voorjaarsglans op verborgen plekjes. In onze tijd zijn anemonen ook favoriet en fleuren met hun subtiele kleurtjes de nog kale voorjaarstuin op.

Inheems én stinzenplant

Bosanemoon en gele anemoon werden vroeger beiden als sierplant aangeplant in tuinen en op landgoederen. Hovenier Johann Knoop (ca 1700-1768) onderscheidt

al verschillende bloemvormen en kleurtjes bij bosanemoon. Zo heeft hij het over enkele en dubbele witte bloemen en noemt kleuren als 'purpere' en 'donkerviolet'. Fraaie cultivars werden graag uitgewisseld; op enkele landgoederen kom je nog verschillende kleurtjes en dubbelbloemige bosanemonen tegen. Deze 'overgebleven' sierplanten worden

stinzenplanten genoemd. Maar, op plekken in het oosten en zuiden van ons land staan bosanemoontjes ook in het 'wild'. Je vind ze daar in loofbossen, langs beekjes en op houtwallen. Ook Fuchs komt ze 'int wout oft inde bosschen' tegen. De gele anemoon vindt hij ook onder hagen en op 'leeghe velden die aend water gheleghen sijn'. In Zuid-Lim-

Bos- en gele anemoon (Afbeelding: Leonhart Fuchs, Den nieuwen herbarius, 1543)

Bosanemoon in een bos in Gelderland (Foto: Machteld Klees)

burg kom je ze nog tegen. Een andere soort, de Blauwe anemoon (*Anemone apennina*), komt van oorsprong uit Zuid-Europa. Daar werd hij vanaf begin 1800 verzameld om verhandeld te worden. Deze soort wordt in Nederland als een echte stinzenplant beschouwd.

Anemoontjes in eigen tuin

Bos- en gele anemonen ontwikkelen zich op dezelfde manier. Vanuit de knobbelige, vervlochten wortelstokken groeien in het voorjaar dunne stengeltjes met blad en bloemknoppen rap omhoog. De bloemen volgen al net zo snel om van het licht in het kale bos te profiteren. In de zomer sterven de bovengrondse delen af, de ondergrondse wortelstokjes gaan de rest van het jaar in rust.

De knobbelige wortelstokken van bosanemoon

Anemone nemorosa 'Allenii', een grootbloemige cultivar uit 1890

gevoelig voor uitdroging.

Is de plant in rust, dan is hij gemakkelijk te vermeerderen door de wortelstokken in stukken te breken, elk stuk met een groeipunt. Zo kun je elk jaar de plekken met anemonen groter maken.

Blauwe anemoon is niet meer verkrijgbaar maar de Oosterse anemoon (*Anemone blanda*) lijkt er veel op. Deze wordt volop aangeboden door bollenhandelaren.

Keuze uit lieve kleurtjes

Bij gespecialiseerde plantenkwekers is er keuze uit diverse cultivars van de bosanemoon. Twee fraaie grootbloemige lila cultivars zijn *A. nemorosa* 'Robinsoniana' (uit 1870) en 'Allenii' (uit 1890). Diepbloewe bloe-

men heeft 'Royal Blue' en bij 'Vestal' zijn de meeldraden vervangen door bloemblaadjes wat een dubbelbloemig effect geeft. Een grappige kruising tussen gele en bosanemoon is de lichtgele *Anemone x lipsiensis*. Om het voorjaarsbeeld in je tuin rustig te houden is het planten van een of enkele cultivars voldoende.

Louterbloemen

In 1854 kocht de welgestelde reder Pieter Blussé van Oud-Alblas een stuk landbouwgrond vlakbij Dordrecht om daar een landgoed op aan te leggen. Hij was dol op bloemen en noemde zijn landgoed dan ook 'Louterbloemen'. Zou hij het boek *Aanleg van Parken en Bloementuinen* van Th. F. Uilkens, gepubliceerd in hetzelfde jaar geraadpleegd hebben? Uilkens somt een uitgebreide lijst met soorten beplanting voor een parkbos op. Hij noemt onder andere de 'anemoon der Apenijnen', nu bekend als Blauwe anemoon (*Anemone apennina*). Het landgoed is door financiële tegenslag nooit in gebruik genomen. In 1856 verging namelijk een vrachtzeilschip uit zijn rederij in de Tafelbaai bij Zuid-Afrika. In de loop van tijd is het parkbos opgeslokt door het zich uitbreidende bedrijventerrein. Ingeklemd tussen grauwiges garages en loodsen ligt

Op landgoed Louterbloemen vind je nog een restant blauwe anemoon

nog een laatste stukje parkbos, mét een mooie plek Blauwe anemoon. Wellicht nog een aanplant uit de tijd van Pieter Blussé? Het verhaal illustreert in ieder geval hoe een vroegere sierplant tot zijn status als stinzenplant komt.

Wat zijn stinzenplanten?

Een groot aantal soorten sierplanten uit verschillende windstreken werden ooit door ijverige tuinbazen geplant in tuinen, parken, rond kerken en stinsen (middeleeuwse steenhuizen). De meesten zijn

uiteindelijk verdwenen, ze voelden zich blijkbaar niet thuis op die plek. Soorten die wel bleven leven en zich zelfs hebben vermeerderd, werden in de vorige eeuw al opgemerkt door oplettende plantenliefhebbers. Zo schreef de Friese botanicus Jacob Botke in zijn boek 'De gritenij *Dantumadiel*' uit 1932 over 'het opmerkelijk verschijnsel dat overal waar stinsen staan of gestaan hebben, men planten vindt die er op andere plaatsen niet meer zijn'. Hij vindt bijvoorbeeld bij de Schierstins in Veenwouden (Fr) het Haarlems klokkenspel en het lenteklokje. Deze groep planten noemt hij dan ook 'stinplanten'. De populariteit van stinzenplanten is groot. Steeds meer landgoederen, heemparken en botanische tuinen organiseren stinzenplantendagen. Locaties zijn te vinden onder andere op de digitale stinzenflora-monitor.

(<https://stinzenflora-monitor.nl/>)

Bos- en gele anemoon in een halfbeschaduwde border